

Адвокати всіх країн, єднайтеся!

Третє зібрання Міжнародної науково-експертної ради адвокатури

У вступному слові при відкритті засідання президент Спілки адвокатів України **Тетяна Варфоломеєва** окреслила етапи створення Ради за сприяння САУ та Академії адвокатури та нагадала присутнім проблематику попередніх засідань. Зокрема, створення МНЕРА 2008 року ознаменувалося загрозливою ситуацією в Узбекистані, де щойно утворена незалежна Національна палата адвокатів фактично перейшла у підпорядкування Міністерству юстиції. На прохання узбецьких колег тоді було підготовлено експертний висновок щодо невідповідності такого підпорядкування світовим стандартам адвокатської професії.

В ході другого засідання експерти з пострадянських країн дискутували питання законодавчого регулювання, зокрема перспектив уніфікації, адвокатської професії, збереження адвокатської таємниці, дисциплінарної практики. Білоруські колеги поділилися тоді досвідом практики в умовах заборони адвокатам здійснювати будь-які види підприємницької та іншої оплачуваної діяльності, окрім безпосередньо адвокатської, викладацької та наукової роботи. В контексті останніх подій в Білорусі адвокатура країни зіткнулася з тиском на професію та окремих її представників такого масштабу, що білоруські адвокати не змогли взяти участь у третьому засіданні.

Віце-президент САУ **Павло Луцок** у своєму виступі намітив заплановані рамкові теми, які пропонувалися до обговорення на третьому засіданні МНЕРА. Зокрема в ході виконання державами Директиви Європейського Парламенту та Ради 2005/60/ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму по-новому став сприйматися політиками та пересічними європейцями **статус адвоката**. Оскільки ця проблема девальвувати адвокатури в контексті нових вимог до відносин із клієнтами завдає удару по авторитету правозахисної професії, адвокати різних країн мають виробити спільні засоби протистояння спробам підірвати підвалини вільної професії під виглядом боротьби з тероризмом або в запалі цієї боротьби. Зокрема після набрання чинності

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», прийнятим на виконання Директиви, українські адвокати стали перед вибором: порушувати Закон чи Правила адвокатської етики.

Безоплатна правова допомога також є джерелом майже однакових проблем адвокатів різних країн, незважаючи навіть на різючі відмінності в схемах організації її надання та розмірах винагороди. У нас така допомога є безоплатною не тільки для тих, хто її отримує, але й для тих, хто її надає, – підкреслив Павло Луцок, – зокрема в Україні на питання слідчого чому адвокат не хоче йти в процес по ст. 47 КПК, якщо той відповість: я згоден працювати безоплатно, але за увесь час моєї неоплаченої праці нехай буде враховано зарплату слідчого, прокурора, судді, – тоді, імовірно, вони зрозуміють чому адвокати не хочуть безплатно працювати.

Актуальним для українських адвокатів є питання **підвищення кваліфікації**, зокрема після ухвалення Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 3 вересня 2010 р. «Порядку підвищення кваліфікації адвокатами України». Відповіді на питання: як проводиться та зараховується підвищення кваліфікації, яке покарання за ухилення від щорічного його проходження адвокатами, – очікували почути українські адвокати від зарубіжних колег, у чийх країнах ця практика є вже досить розвиненою і випробуваною.

Авангардом захисту професії учасники засідання одностайно визнали адвокатів Франції, і не тільки тому, що вони страйкують, протестуючи проти утисків влади, а й тому, що вони подали приклад французьким суддям, які образилися на Президента і тиждень не працювали, незважаючи на те, що страйки представників цих професій у Франції заборонені. Отже, першим слово для доповіді отримав французький адвокат **Стефан Дуніковський** (фото на обкладинці ліворуч). Промовець розрадив колег ремаркою, що проблеми адвокатури в усіх більш-менш розвинених країнах більш-менш подібні. Але обов'язок адво-

ката – працювати, незважаючи на проблеми і розуміти, що ці проблеми – просто частина роботи, адже адвокат дав присягу, а отже має виконувати обов'язки перед суспільством.

Держава завжди розуміла публічну функцію адвокатури і відповідно відзначала її заслуги, але настав час, коли держава просто перестала помічати зусилля адвокатів у безоплатній допомозі по кримінальних та цивільних справах. Тому зараз французькі адвокати опинилися в ситуації протистояння з державою – в опозиції до неї, тому що відчули, – через такий тиск далі неможливо працювати

Адвокатське співтовариство веде напружений діалог з державою через органи, які представляють професію – Національну раду адвокатів (Conceil National des Barreaux) та Паризьку спілку адвокатів, як центральну, оскільки до неї звичайно звертаються журналісти й політики із запитаннями про стан справ і події в адвокатурі. Крім суто адвокатських організацій адвокатів, до руху захисту професійних прав приєдналися також юристи, що обслуговують підприємства, інші правники – адвокати вирішили об'єднуватися з усіма колегами для захисту інтересів, так само як нотаріуси і бухгалтери.

Коли на паризьких вулицях з'являється 4000 адвокатів в мантіях, з мікрофонами і музикою, щоб здійняти шум, суспільство і влада розуміють, що відбувається дещо надзвичайне; що терпіння адвокатів вичерпане. Багатьом здається, що у Франції панує верховенство права і свобода, але французьким адвокатам надають 30 хвилин тільки на першу зустріч із затриманим – без протоколу, без інформації про обставини справи. 2011 року адвокатам «подарували» право бути поінформованими про підстави затримання та брати участь в подальших слідчих діях. Але це право не було підкріплено бюджетом. Вся оплата правової допомоги складає 300 євро на день – це мінімум, який дозволяє забезпечити тільки виживання адвоката.

Якого розуміння влади можна очікувати, коли Президент Франції Ніколя Саркозі, колишній адвокат, який, до речі, має акції в одній з паризьких адвокатських компаній, визначив, що в кримінальних справах треба додати двох членів журі (присяжних) разом із професійними суддями. Хоча суспільного замовлення на це не було і про надання непрофесійної допомоги суддям ніхто не просив. Таким чином народові продемонстровано добру волю і прагнення справедливого суду, а натомість просто зроблено крок задля здобуття прихильності виборців: мовляв, для народу (його свободи і справедливості) держава в часи кризи несе значні витрати, знайшовши в бюджеті додатково 40 млн. євро. А для того, аби платити адвокатам достатню винагороду, в бюджеті не знайшли

7 млн. євро.

Щоб виборювати своє право на працю й достойну оплату, і далі служити і виконувати присягу, адвокати в регіонах почали страйкувати і відмовлятися від участі навіть у тих справах, в яких покарання може передбачати ув'язнення, але зіткнулися із нерозумінням народу. «Температура» напруги в колегіях сягнула такої позначки, що адвокати відчули – вже годі говорити, треба кричати про нестерпні умови праці. Для всіх це був шок – адвокати порушують присягу. Народ радше зрозуміє Президента Саркозі, аніж адвокатів, адже коли адвокат твердить, що 300 євро на день – це мінімум, робітник, який заробляє 80 євро на день, його не зрозуміє. Де йому зрозуміти, що адвокат утримує офіс, оплачує працю помічника, секретаря, комунікації, фахову інформацію, несе інші витрати, без яких забезпечувати фінансово навіть скромне адвокатське бюро неможливо. Забувають також, що адвокати надають безоплатну правову допомогу, розуміючи свою місію та маючи співчуття до незаможних клієнтів.

Мабуть не існує ідеальної моделі фінансування безоплатної правової допомоги. У Франції такі справи оцінюються у пунктах – від 3-х до 38-ми пунктів. За кожний пункт нараховується 22 євро відшкодування витрат. Скажімо, одна справа зі спору про проживання дитини оцінюється у 3 пункти, тобто 66 євро за всю справу. Поза тим, що сума є мізерною, а також відбирає багато часу (треба врахувати зайнятість батьків, дитини, графік свій та суду, вибрати оптимальний час для всіх учасників та зазвичай провести в суді близько 3-х годин), чекати цих грошей з державного бюджету треба ще місяць (раніше було півроку). Причому, не одразу після закінчення справи, а треба ще писати звіт про неї і подання на гроші.

Водночас тепер кожна колегія згідно з законом має спільну касу, до якої надходять гроші клієнтів – гонорари, відшкодування шкоди і інші відшкодування, бюджетні кошти на безоплатну правову допомогу (відповідно до бюджету, «освоєного» попереднього року). Ці гроші, які обраховуються мільйонами (скажімо в колегії 2000 адвокатів), перебувають в касі щонайменше 15 днів, перш, ніж надходять конкретним адвокатам та клієнтам. Банківський процент, який нараховується на ці суми, дає змогу утримувати офіс та секретарів колегії й відшкодовувати правову допомогу за призначенням одразу. *Важливо розуміти, що держава не оплачує безоплатну правову допомогу адвокатів громадянам, а відшкодовує витрати.* Праця в даному разі лишається не оплаченою.

Щодо інтенсивності навантаження безоплатною правовою допомогою та процедури призначення, то в деяких великих колегіях адвокати можуть вибирати йти чи не йти її надавати, скажі-

мо в Парижі, а в малих колегіях, в складі яких близько 50-ти адвокатів, вибирати не випадає. За загальним правилом справи по безоплатній допомозі розподіляються через комп'ютер, але цей комп'ютер якось дивно поводить – одним розподіляє цікаві, а часом і вигідні, справи, іншим – рутинні. Буває, що клієнти, які можуть розраховувати на безоплатну допомогу, звертаються до адвоката напругу і питають чи він їй надає. Якщо той погоджується, колегія призначає справу йому.

Кожного року французький адвокат проходить 22 години перепідготовки, про що отримує сертифікат. Голова колегії може вислати неприємного листа адвокату, який цього не робить, але до покарання ще не доходило. Всі розуміють необхідність і користь від перепідготовки. Спочатку, звичайно був спротив серед адвокатів, вони відмовлялися відвідувати лекції, але потім призвичаїлися і це стало традицією.

Щодо відмивання брудних грошей, то відповідний закон був прийнятий у Франції ще п'ять років тому. Перша його вимога – не приймати брудних грошей, не допустити, щоб вони потрапили до згаданої вище адвокатської каси. З цією вимогою в цілому можна миритися. Друга ж є просто ганебною і такою, що змушує адвоката порушувати присягу й етичні норми професії. Зобов'язання подавати офіційні заяви, що адвокат підозрює клієнта, який відмиває гроші злочинного походження, є неприйнятним. За усі п'ять років у Франції не трапилося жодного випадку такої зради клієнта. Є підстави вважати, що така таємна позиція спротиву і неприйняття залишатиметься кредо французьких адвокатів. Парадокс: адвокати чинять спротив закону, але вони не мають іншого виходу.

Серед проблем, яких не було в порядку денному, промовець звернув увагу присутніх на «липових» адвокатів, тобто осіб, які пропонують юридичні послуги не маючи статусу адвокатів, на зразок того, як працюють юристи-підприємці в Україні. І, хоча, у Франції за таке самозванство передбачається кримінальна відповідальність, однак у пошукових інтернет-системах, якщо набрати запит «юридичні консультації з розлучень», в першому десятку сіпсетів (результатів пошуку) з'являються пропозиції послуг саме від таких самозванців, які складають нечесну конкуренцію адвокатам.

Голова (декан) Округової ради адвокатів в Любліні **Пьотр Сендецькі** (фото на обкладинці праворуч) розпочав свою доповідь з історії, від тих часів, коли 1864 року Російський цар Ніколай Перший урядовав адвокатуру. Не всій території Польщі, оскільки самодержавство не хотіло допускати самоврядування адвокатів, хоча в Австро-Угорщині в часи Франца Йосифа Першого таке самоврядування розвинулося широко. Після

закінчення Першої світової війни та відновлення польської державності, зміцніла польська адвокатура як незалежна професія. В такому вигляді існує вона і досі. До певної міри видозмінена, але все ж у своїй основі незмінна, оскільки навіть за часів комуністичної влади зберігалася незалежність та самоврядність адвокатської професії. Польська структура адвокатської корпорації є унікальною для всієї Європи, адже 1919 року довелося уніфікувати правові системи та консолідувати діючі на території Польщі системи адвокатури австрійської, пруської і російської в єдину структуру. В результаті було утворено одинадцять самоврядних адвокатських палат (перед Другою світовою війною – десять), які відповідали округам апеляційних судів, а після війни ця структура була перерозподілена по воєводствах і сьогодні до її складу входить 24 палати адвокатів. Вони мають свої власні керівні органи: ради адвокатів, ревізійні комісії та дисциплінарні суди. Рішення палат можуть бути оскаржені до Головної адвокатської палати а її рішення підлягають юрисдикції Вищого суду Польщі. Самоврядність і незалежність польської адвокатури закріплена конституційно.

Після 90-х років адвокатська автономія перестала подобатися владі, особливо непримиренне ставлення щодо неї почало виявлятися з першої половини 2004 до 2007 року. Надзвичайно душнила атмосфера утворилася навколо адвокатури під час правління правого політичного крила. Тиск на адвокатуру став вислідом кількох тенденцій: перша пов'язана з правовими нормами Європейського союзу щодо вільних професій, зокрема правничих. Вектор цієї тенденції спрямований на те, щоб адвокатська професія перестала бути елітарною, щоб доступ до професії був якнайширшим, щоб гонорари адвокатів були знижені, а кожен охочий мав легкий доступ до юриста і правової допомоги, аби дати роботу сотням тисяч випускників юридичних факультетів, так само, як і заручитися політичною підтримкою перед виборами та створити ілюзію лібералізму влади. Ще 5 років тому в Польщі було 7000 адвокатів і 2000 кандидатів. Зараз ці показники перевищили, відповідно, 10000 адвокатів та 5000 кандидатів, тобто зросли на 100 % за 5 років в країні із 40-мільйонним населенням.

У Польщі поряд із професією адвоката існує інститут юридичних радників, який представляють близько 30000 радників і 10000 стажерів. Таким чином, на юридичному ринку працює близько 50000 осіб, які можуть виступати в суді, представляючи інтереси інших осіб та надавати правову допомогу. Адвокати мають виключну компетенцію в кримінальному судочинстві, але юридичні радники можуть представляти потерпілих.

Поза тим, Міністр Польщі просуває реформу, в результаті якої утвориться величезна армія юристів, які не підлягають обов'язковому страхуванню цивільної відповідальності, не підпорядковуються жодним деонтологічним правилам. Невдовзі набере чинності закон щодо юридичних повноважень, згідно з яким випускники вищих юридичних навчальних закладів після складання так званого екзамену першого рівня Міністерстві юстиції, зможуть виступати в судах першої інстанції, не маючи членства в жодному з двох названих вище юридичних «цехів», не пройшовши стажування та не склавши відповідного кваліфікаційного екзамену.

В результаті з'явиться ще одна форма юридичної практики, представники якої не дотримуватимуться правил професійної етики та не нести відповідальності перед жодними самоврядними органами за їх порушення. Адвокатура Польщі рішуче виступає проти введення цього закону, оскільки вбачає загрозу, перш за все, для громадян, які ризикують бути ошуканими, отримуватимуть не фахову правову допомогу від осіб, які не відповідають за якість її надання.

Оскільки адвокатура має право подання до Конституційного трибуналу, то буде подано скаргу про відповідність згаданого закону Конституції Польщі.

Проблеми незалежності адвокатської професії не вичерпуються загрозою введення згаданого закону, так чи інакше вона постійно перебуває в полі впливу влади, яка намагається її притлумити.

Незалежність професії адвоката має три основних виміри. По-перше, це — незалежність інституційна, тобто адвокатська корпорації з власним самобуправлінням. По-друге, трудова незалежність вільної професії публічної довіри — адвокати не працюють за наймом, на відміну від правових радників. Третя цінність, що утворює незалежність професії, — пріоритет збереження адвокатської таємниці.

Це питання для адвокатської професії є ключовим, зокрема в контексті заходів держав Євросоюзу в боротьбі з тероризмом та відмиванням брудних грошей. Фундамент адвокатської діяльності — адвокатська таємниця. Але які її рамки та чи може бути адвокат звільнений від її дотримання? Польська адвокатура наполягає, що вона є необмеженою і непохитною: адвокат не має права доносити на клієнта за його ж гроші. Закон припускає звільнення адвокат від обов'язку дотримання таємниці за рішенням суду в окремих випадках, пов'язаних із розслідуванням кримінальних справ, але за останні п'ятнадцять років, навіть коли такі рішення суди ухвалювали, випадків розкриття таємниці адвокатами не траплялося. До того ж треба зазначити, що на подання

прокурорів суди неохоче погоджуються ухвалювати такі рішення, адже вони є прямим порушенням ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «Право на повагу до приватного і сімейного життя», адже піддає розголошенню приватної інформації, яку клієнт довіряє адвокату. З іншого боку — це порушення свободи сумління адвоката.

Одним зі способів влади знищити незалежність адвокатури — позбавити її єдності, як джерела і основи її елітарного характеру. Таку спробу зробив попередній омбудсмен Польщі Януш Кохановський, який трагічно загинув під Смоленськом. Він поставив перед Конституційним Трибуналом питання: чи всі представники вільних професій (юристи, нотаріуси, лікарі) мають обов'язково бути членами якоїсь посесійної організації. Новий омбудсмен відкликав скаргу, але загроза подібної ініціативи залишається постійною. Адвокати дуже остерігаються того, що в разі відмови від обов'язкового членства, дисциплінарна практика перейде до судів загальної юрисдикції, як це відбувається в США, перестане існувати професійна етика, а далі буде покинчено із організаційною єдністю адвокатури.

Стосовно проблеми дотримання адвокатської таємниці в контексті боротьби з відмиванням грошей, здобутих злочинним шляхом, то в Польщі трапився дуже показовий прецедент. Клієнт доніс у прокуратуру на адвоката про те, що дав останньому мільйон доларів на «вирішення справи» в суді. Адвокат підтвердив, що отримав гроші, але виявив, що вони фальшиві. В цій ситуації, дотримуючись правил адвокатської етики, він не мав права доносити на клієнта ні про те, що той схиляв його дати хабара, ні про те, що передав фальшиві гроші. Єдиним виходом для адвоката, який би узгоджувався з правилами професійної етики, було знищення грошей, а отже він їх спалив. Грошей у адвоката, звичайно, не знайшли, і переконаний у своїй невинуватості, він провів п'ять років у тюрмі.

В структурі безоплатної правової допомоги в Польщі розрізняють безоплатну позасудову допомогу і судову. Фінансується і та, і інша дуже скромно, але молодим адвокатам дає цінний практичний досвід. Право сторони на безоплатну допомогу та звільнення від судових витрат визначає суд, причому підставою є та обставина, що особа не може оплатити цих витрат без шкоди для себе і своїх близьких, і що неможливість оплати позбавляє особу доступу до правосуддя. В кримінальних справах адвоката призначає суд, у цивільних — рада адвокатів. Найнижчі ставки 15–20 євро за цілу справу у першій інстанції по трудових спорах та справах соціального забезпечення.

В Польщі були традиційними дні безоплатної правової допомоги за статистикою проведення

яких було з'ясовано, що по цю допомогу приходили люди, які можуть собі дозволити адвоката, але бажають вирішити безплатно якісь свої проблеми, або з'ясувати чи правильні поради дають їм їхні оплачувані адвокати.

Щодо схеми надання допомоги, зокрема призначення адвоката, можна вважати ідеальною Страсбурзьку систему: суд визнає право особи на безоплатну допомогу а особа сама обирає собі захисника (представника), в цьому разі ніхто не може закидати, що людям призначають якихось конкретних адвокатів «згори» через несправедливе адміністрування.

Підвищення кваліфікації адвокатів у Польщі складається з двох сегментів – перепідготовка власне адвокатів та навчання кандидатів. Основна маса відвідувачів курсів підвищення кваліфікації, звичайно, – кандидати. Їм обіцяно, що після курсів (вартість яких складає близько 1000 євро) вони успішно складуть кваліфікаційний іспит, який, також є платним – близько 500 євро. Кандидати охоче платять ці гроші на рахунки адвокатських палат та в державний бюджет, сподіваючись швидко влитися в армію високооплачуваних фахівців, не маючи жодних гарантій працевлаштування.

Гарантій немає, бо з адвокатів зняли обов'язок брати кандидатів на практику, але водночас лишили обов'язок патронату над кандидатами. Кожен кандидат мусить мати патрона, що надто складно забезпечити в колегії, яка налічує, скажімо, 400 адвокатів, з яких 150 – люди похилого віку, що працюють 50 % часу, а кандидатів є 300. При цьому не кожний адвокат хоче бути патроном і не кожний може, адже наставництво дозволяється тільки тим адвокатам, які демонструють високі фахові показники та не мають дисциплінарних стягнень.

Якщо ж кандидатів вдається пройти всі випробування, він врешті стикається із ситуацією, коли впродовж перших кількох місяців своєї вільної адвокатської біографії не має жодного клієнта. Ситуація поступово уподібнюється до тієї, що склалася в Німеччині, де з 100 000 адвокатів – 50 000 виконують свою роботу саме як адвокати, а решта водять таксі, працюють офіціантами. Не набагато ситуація відрізняється у Франції, інших західноєвропейських країнах. Отже можна вважати, що прибічники політики масової неелітарної правничої професії поступово просуваються до своєї мети, і в майбутньому на нас чекає песимістична картина: поділ на організації адвокатів, та навіть на соціальні групи. Розширення адвокатської спільноти призведе до втрати єдності та солідарності професії, адже адвокати великих юридичних фірм, послуги яких коштують 500–600 євро на годину, та незалежні адвокати, які отримують 15–20 євро за цілу справу, не

можуть сповідувати одних і тих самих етичних принципів та мати спільні інтереси.

Єдиний спосіб яким можна зберегти адвокатський цех в його професійно-елітарній недоторканності може бути висловлений гаслом: **адвокати всіх країн, єднайтеся!**

Доцент кафедри адвокатури і нотаріату Московської державної юридичної академії, кандидат юридичних наук, адвокат **Олег Поспелов** розпочав свою доповідь із характеристики нормативного регулювання та статистики адвокатської діяльності в Росії, зазначивши, що прийнятий 2002 року Закон «Про адвокатську діяльність і адвокатуру в Російській Федерації» має перехідний характер, що визнають і його розробники в публічних виступах. Він був розрахований на період приведення радянської системи адвокатури у відповідність до сучасних вимог розвитку правовідносин у суспільстві.

Як відомо, за радянських часів усі адвокати мали входити до складу юридичних консультацій. Згідним Законом було встановлено чотири форми адвокатської діяльності: колегія, юридична консультація, адвокатський кабінет, адвокатське бюро. Окрім цього всі адвокати належать до місцевих адвокатських палат, які, своєю чергою, є колективними членами Федеральної палати.

Відійти від радянської системи, яка проіснувала з 1922 року, і встановити дві форми роботи – адвокатське бюро і адвокатський кабінет, як це планувалося в проекті Закону – одразу не вдалося. Не в усіх населених пунктах можливо було працювати в нових формах. Право утворювати колегії Законом надано колективам, у складі яких більше 2-х адвокатів. А отже паралельно з існуючими традиційними колегіями адвокатів почали утворюватися альтернативні. В результаті з 83-х суб'єктів Російської Федерації у 22-х і досі не створено адвокатських бюро, а 70 % адвокатів продовжують працювати в колегіях. Лише в Москві, Московській області і Санкт-Петербурзі 60 % адвокатів (4 % всіх російських адвокатів) мають власні бюро. Таку форму, як адвокатський кабінет обрали близько 20 % адвокатів. Отже статистика переконує, що колегія адвокатів залишається найбільш зручною формою діяльності.

Юридичні консультації за Законом мають створюватися в тих судових районах, де на одного суддю є менше 2-х адвокатів. У 1300 судових районах РФ мають бути створені юридичні консультації, але створено їх не більше 100. Ця форма роботи очевидно приречена на провал, оскільки ініціаторами створення юридичних консультацій повинні виступати органи влади, що, звичайно, пов'язане з виділенням відповідних коштів з регіонального бюджету. З небажання фінансувати консультації органи влади утримуються від їх утворення.

В Росії є близько 65 000 адвокатів, з яких до бізнес-адвокатів відносять не більше 5 %. Йдеться про осіб, які внесені до реєстру адвокатів. Водночас поряд існує ціла армія бізнес-юристів, чисельність якої не встановлена, але як мінімум складає 100 000 осіб, які не бажають набувати статусу адвокатів через обмеження, встановлені законом і правилами адвокатської етики.

Між адвокатами і юристами постійно точиться дискусія про необхідність об'єднання, переваги якого висловив на 4-му з'їзді адвокатів у квітні цього року президент Федеральної палати адвокатів Євген Семеняко. Основний аргумент – необхідність встановлення на юридичному ринку загальноетичних правил професії (Кодекс професійної етики адвокатів в Росії має силу закону). Бізнес-юристи в основному погоджуються з цим імперативом, більше того, вони продовжують намагання розробити власні деонтологічні правила. Але з іншого боку, дисциплінарна практика щодо порушників правил етики здійснюється через органи адвокатського самоврядування, а вони не влаштовують бізнес-юристів у тій формі, в якій самоврядування існує сьогодні, зокрема не сприймають вони обов'язкового членства. Врешті все зводиться до питання влади в об'єднаній адвокатурі, а не власне загрози позбавлення права професійної діяльності через проступки, адже дисциплінарна практика традиційно лояльна до адвокатів і такі санкції, як позбавлення права діяльності, застосовуються вкрай рідко.

В Росії існує часткова адвокатська монополія на представництво в судах. Конституційний Суд РФ зайняв іншу позицію, ніж Конституційний суд України, і роз'яснив, що захист у кримінальних справах в суді може здійснювати тільки адвокат, а на досудовому слідстві – і родичі, і ліцензовані юристи. Правова допомога за призначенням не завжди безоплатна для тих, хто її отримує. Засуджені, працюючи в місцях позбавлення волі, із свого заробітку відраховують до державного бюджету кошти, які було витрачено державою на захисника. Щодо оплати праці адвокатів за призначенням, то вони дістають від держави 297 рублів за судовень, тобто близько 10 доларів, незалежно від того, як довго брав участь адвокат у судовому засіданні. Звичайно оплата є мізерною, і в різних місцях по-різному вирішується питання компенсації. Московські адвокати, які не хочуть брати справи за призначенням, щомісяця здають внесок в розмірі 700 рублів на доплату адвокатам, які беруться за такі справи. Цікаво порівняти із ситуацією в Україні – розрахунок провадиться за судовогодину (без врахування проїзду й очікування), тобто від вмикання системи запису до її вимикання.

Поряд із класичною адвокатурою народжується

так звана соціальна адвокатура (вже відкрито державні юридичні бюро в 10-ти суб'єктах Федерації). Від початку цього експерименту адвокати його критикували, аргументуючи тим, що можна було б нічого не утворювати, а проводити кошти на безоплатну допомогу через адвокатські палати, сплачуючи їх тим людям, які, власне, надають допомогу. Але мережа соціальної адвокатури існує, утворюючи проблеми і адвокатам, і їхнім клієнтам, оскільки мало імущі особи мають доводити свою неможливість. Федеральний Закон для встановлення майнового стану кандидата на допомогу в суді відсилає до законодавства суб'єкта Федерації а там відповідного закону може не бути, чи не знайдуться бюджетні кошти. В результаті цього адвокати працюють або безкоштовно, або отримують невелику оплату зі значним запізненням.

Законодавство незбалансоване і нецентралізоване в контексті визначення неможливості громадян, оскільки податкові органи не надають інформацію по сплачуваних особою податках. Таким чином можна бути мало імущим – отримувати соцдопомогу – і бути засновником (акціонером) підприємства. Консультувати безоплатно звичайно беруться всіх, що з їхнього зовнішнього вигляду зрозуміло, що вони неможливі.

Пільгові категорії громадян обслуговуються без ускладнень щодо встановлення їхніх статків. Це – пенсіонери (з питань права соцзабезпечення), ветерани (з будь-яких питань, не пов'язаних з підприємництвом), неповнолітні (з будь-яких питань).

Після доповідей учасники узагальнили окреслені в них проблеми, що були запропоновані до обговорення на III засіданні Міжнародної науково-експертної ради адвокатури, зупинилися також на питаннях оподаткування адвокатської діяльності, поділилися думками про традиції адвокатської мантії, намітили кроки подальшої співпраці, зокрема обміну інформацією про наукові дослідження в галузі адвокатури та новели галузевого законодавства.

На знак визнання вагомого внеску Спілки адвокатів України в налагодженні діалогу європейських адвокатур П'ютер Сендецькі передав президенту САУ Тетяні Варфоломеевій подарунок від Люблінської ради адвокатів – картину знаного люблінського художника із зображенням церкви (фото на стор. 3 обкладинки), яка знаходиться на Українсько-Польському кордоні, з побажанням, аби кордони об'єднували адвокатів, а не розділяли.

*Леонід Лазебний,
головний редактор*